Hirszfeld Ludwik Maurycy

HIRSZFELD (Hirschfeld) Ludwik Maurycy (3 IV 1814, Nadarzyn – 10 V 1876, Warszawa), anatom.

Urodził się w biednej rodzinie żydowskiej (spotykana data 1816 jest nieprawidłowa) i uczył się w elementarnej szkole żydowskiej. W 1825 wraz z rodziną przeniósł się do Warszawy. Chętnie obserwował rytualne rzezanie w wykonaniu ojca, który był szojchetem – stąd wzięło się zainteresowanie H. anatomią. Z przyjacielem, L. Grossheitem, udał się w 1833 do Wrocławia, by tam studiować medycynę na uniwersytecie. Wobec braku jakichkolwiek świadectw szkolnych i słabej znajomości języka niemieckiego, nie zostali dopuszczeni do egzaminów wstępnych. Ktoś, zapewne żartem, poradził H., by wybrał się na studia do Paryża. Ten potraktował radę serio i dotarł tam pieszo, przez Lipsk i Berlin, utrzymując się z gry na skrzypcach i doraźnych zajęć, oraz nielegalnie przekraczając granicę francuską. Dzięki ogromnej determinacji, mimo znikomej znajomości języka francuskiego, udało mu się zatrudnić w paryskiej École Pratique de Médicine, a niebawem w zakładzie sławnego anatoma, J.-B. M. Bourgery'ego, autora pomnikowego dzieła *Traité complet de l'anatomie de l'homme, comprenant la médecine opératoire* (1830–1849). Nie mający żadnego wykształcenia H. początkowo był posługaczem, potem laborantem. Wykazał nadzwyczajny kunszt w sporządzaniu preparatów anatomicznych, z czego Bourgery miał niespodziewanie zdać sobie sprawę podczas wykładu, w okolicznościach, które skłoniły go do wyrażenia publicznie podziwu dla H. i silnego wsparcia jego dalszej kariery. Dzięki rekomendacji Bourgery'ego H. został przyjęty na studia medyczne, w 1848 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy *Des injections capillaires*, a już w 1849 jako profesor nadzwyczajny anatomii rozpoczął wykłady w École Pratique. Niebawem został członkiem Biologicznego Tow. Polskich Lekarzy we Francji, a w 1857 został zatrudniony w klinice L. Rostana. Rozpoczął

również praktykę lekarską, dzięki czemu zyskał pewniejsze podstawy materialne. W tymże roku prezydent warszawskiej Akad. Medyko-Chirurgicznej T. Cycuryn zaproponował H. objęcie katedry anatomii w tej uczelni. Wrócił więc H. w końcu 1858 do Warszawy, a 15 IX 1859 wygłosił wykład inauguracyjny, wiążąc się już do końca życia z warszawską uczelnią, która niebawem przekształciła się wydział lekarski Szkoły Głównej, a następnie (po jej rozwiązaniu), w wydział rosyjskiego Cesarskiego Uniw. Warszawskiego, w którym H. został profesorem i kierownikiem Zakładu Anatomii. Od 1870 został zmuszony, mimo dużych trudności językowych, do wykładania w języku rosyjskim. Pogarszający się stan zdrowia zmusił go do rezygnacji ze stanowiska 27 III 1875.

Z nazwiskiem H. łączy się wydany w 1853 podręcznik anatomii układu nerwowego: *Néurologie ou description et iconographie du système nerveux et des organes des sens de l'homme*. Był to wtedy najnowocześniejszy opis anatomii układu nerwowego, jakim dysponowała ówczesna medycyna. Doskonałe rysunki sporządzone na podstawie wprost perfekcyjnych preparatów, w połączeniu z precyzyjnym opisem, stanowiły o najwyższym, światowym poziomie publikacji. Praca dwukrotnie wydana w języku francuskim i dwukrotnie po angielsku – w Wielkiej Brytanii i USA – była szeroko komentowana, przynosząc H. międzynarodowy rozgłos i uznanie. Szczególnie wysoko oceniano kunszt tablic poglądowych. Kiedy w 1866 wyszła rozszerzona i uzupełniona wersja tego atlasu, czyli *Néurologie et esthésiologie: traité et iconographie du système nerveux et des organes des sens de l'homme avec leur mode de préparation*, stała się ona wzorcem dla licznych następnych publikacji anatomicznych. Zaczerpnięte z niej rysunki zamieszczano często w innych podręcznikach, m.in. głośnym dziele A. Raubera i F. Kopscha *Lehrbuch und Atlas der Anatomie des Menschen* (1907) czy w *Anatomii człowieka* A. Bochenka. Z ilustracjami pochodzącymi bezpośrednio z *Néurologie et esthésiologie* można się spotkać w podręcznikach anatomii wydanych nawet po 2000. Nic zatem dziwnego, że Francuska Akad. Nauk nagrodziła H. Nagrodą Monju, a paryski Institut de France medalem. Kiedy H. powrócił do Warszawy, ofiarował egzemplarz swego dzieła

carowi Aleksandrowi II, który w rewanżu sprezentował uczonemu rzadkiej piękności diament. Sam H. pokusił się o napisanie i zilustrowanie całości anatomii w czterotomowym wydaniu *Anatomii opisowej człowieka*, która sukcesywnie ukazywała się 1861–69 w Warszawie. Był to pierwszy całościowy obraz anatomii człowieka, jaki wyszedł spod pióra polskiego uczonego. H. opublikował też kilkadziesiąt pomniejszych prac i artykułów, w tym ogłaszanych w odcinkach na łamach „Gazety Lekarskiej": *O kanałach pachwinowym i udowym* (1868) oraz *Międzykrocze (perinum)* (1869).

PSB (K. Malski).

Bartkiewicz: *Szkoła Główna Warszawska (1862–1869)*, t. 2, Kraków 1901, s. 188–190; *Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales*, Paris 1888, vol. 14, s. 129; „Przegląd Lekarski" 1876, s. 237; J.H. Skalski: *Ludwik Maurycy Hirschfeld (1814-1876)*, [w:] *Zasłużeni dla medycyny. Europejczycy związani z polską ziemią / Distinguished in Their Services to Medicine Europeans from the Polish Soil*, red. J.H. Skalski, R.W. Gryglewski, Poznań 2009, s. 88–92; „Clinical Anatomy" 2008, Vol. 21, No. 3; „Tygodnik Ilustrowany" 1876, nr 21 (P. Girsztowt); „Warszawskie Czasopismo Lekarskie" 1929, s. 382–386.

Ryszard Witold Gryglewski

Poprzedni Strona
Następny Strona